

A dark blue vertical bar on the left side of the page, with a blue arrow pointing to the right, overlapping the text.

PERUSOPETUKSEN TOIMENPIDEOHJELMA

Tehtävä, tavoitetilä ja
toimenpidesuosituksset 2026-2033

A decorative graphic consisting of several thin, curved lines in shades of blue and grey, resembling grass or reeds, located in the bottom left corner.

HIRVENSALMEN KUNTA

Sisällysluettelo

Esipuhe	3
1. Perusopetuksen tehtävä	4
2. Opetussuunnitelma toiminnan järjestämisen perustana	6
3. Osaaminen	7
4. Hyvinvointi	8
5. Palvelutarve, opetuksen saatavuus ja saavutettavuus	9
6. Opetusryhmien muodostaminen	11
7. Johtaminen	13
8. Tukipalvelut	15
9. Perusopetuksen kustannukset	17
10. Suunnitelman toteutuksen arviointi	18

Esipuhe

Korkea koulutustaso ja osaaminen on pienen kansakunnan menestymisen perusedellytys. Kaikille yhteinen perusopetus on osa myöhemmin hankittavan koulutuksen kivijalkaa. Tämän johdosta ei ole merkityksetöntä, miten lasten ja nuorten peruspalvelut järjestetään. Valtakunnalliset perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet määräävät varsin tarkasti opetuksen ja kasvatuksen tavoitteet ja sisällöt ja ne ovat siten samansisältöisiä valtakunnallisesti. Kasvatukseen ja opetukseen liittyvien suunnitelmien tulee olla pitkäjänteisiä, tulevaisuuteen suuntautuvia sekä tutkittuun tietoon perustuvia. Hirvensalmen kunnan strategian 2026-2033 sisältämän vision mukaan ”*Kunnassa palvelut tuotetaan tasokkaasti ja laadukkaasti, tasapuolisesti ja kustannustehokkaasti. Kunnassa panostetaan ja kannustetaan hyvään koulutukseen ja taataan turvallinen lapsuus ja nuoruus*”. Strategiassa määritellään myös, että tulee laatia suunnitelmat perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen järjestämiseksi pedagogisin perustein vuonna 2026 ja suunnitelmia toimeenpannaan vuosin 2027-2033. Strategia edellyttää myös, että suunnitelman toimenpiteiden tulee olla sellaisia, jotka mahdollistavat talouden tasapainotusta ja joilla kyetään suunnitelmallisesti hillitsemään kustannusten kasvua.

Esi- ja perusopetus eivät ole irrallaan ympäröivästä yhteiskunnasta vaan on elimellinen osa sitä. Tästä huolimatta koulujen toimintaa tai esimerkiksi oppimistuloksia käsitellään helposti ympäröivästä yhteiskunnasta irrallisina, yksittäisinä asioina. Osana yhteiskuntaa ne kytkeytyvät kuitenkin aina laajempiin rakenteisiin ja ilmiöihin. Tällaisia ovat esimerkiksi yhteiskunnassa kasvaneeseen eriarvoisuuteen, syrjäytymiseen, perheiden taloudellisiin haasteisiin, tulevaisuususkon vähenemiseen, yhteiskunnallisen talousajattelun ylikorostumiseen ja yhteiskunnan polarisoitumiseen liittyvät asiat. Valtaosa suomalaisista nuorista voi hyvin. Silti useat viime vuosien tutkimukset kertovat, että nuorten usko tulevaisuuteen on alkanut horjua emmekä voi enää pitää nuorten tulevaisuususkoa itsestäänselvyytenä kuten aikaisemmin. Myös sukupuolten väliset erot ovat alkaneet kasvaa.

Nuorten kyky ja halu kuvitella parempaa tulevaisuutta ja tehdä asioita edellisiä sukupolvia paremmin on erittäin tärkeä kehittyvän ja kukoistavan kansakunnan merkki. Nuoret sukupolvet ovat aina olleet yhteiskunnan rakentajia ja uudistajia. Nuorten tulevaisuususkko ohjaa valintoja opinnoissa, työssä, perheen perustamisessa ja investoinneissa. Nämä valinnat ovat vahvasti määrittämässä koko yhteiskunnan tulevaa kehitystä, uudistumiskykyä ja elinvoimaa. Siksi kysymys, miten voimme vahvistaa nuorten uskoa tulevaisuuteen, on tärkeä. Tämä tulisi huomioida sekä päätöksenteossa, että kasvatuksesta ja koulutuksesta sekä muista nuoriin vaikuttavista asioista keskusteltaessa. Tämän johdosta myös palveluiden järjestämistä ohjaavien pitkän aikavälin strategia-asiakirjojen laatimiset tulee nähdä tärkeänä. Tämä suunnitelma on laadittu perusopetukselle, mutta tavoitetilä -määrittelyt sekä toimenpide-ehdotukset ovat vastaavat myös esiopetuksen osalta.

1. Perusopetuksen tehtävä

Perusopetuksen visio

Visio kuvaa tulevaisuutta ja sitä, missä halutaan olla tai mihin suuntaan halutaan mennä eli mikä on tavoitetila. Hyvä visio ei määrittele haluttua tulevaisuutta liian tarkasti. Visiota tulee olla mahdollista tulkita eri tavoin, mutta kuitenkin siten, että se herättää halua samansuuntaiseen toimintaan.

Kunnan tarjoama perusopetus tarjoaa hyvät edellytykset turvalliseen ja tasapainoiseen kasvuun, elämänhallintaan ja itsensä kehittämiseen.

Perusopetuksen toiminta-ajatus eli missio

Missio on toiminta-ajatus, olemassaolon syy. Missio viestii tehtävästä ja roolista yhteiskunnassa ja omassa toimintaympäristössä. Mission ajatellaan vastaavan kysymykseen siitä, mitä halutaan pysyvästi tehdä ja mihin halutaan pidemmällä aikavälillä päästä. Missio liittyy vahvasti tehtävän perustarkoitukseen ja sen ydintoimintaan.

Tarjottava opetus ja kasvatus antaa oppilaille turvallisen ympäristön kasvaa ja oppia tiedot ja taidot, joiden avulla turvataan mahdollisuus tasavertaiseen yhteiskunnan jäsenyyteen jatko-opintoihin sijoittumisen sekä saavutettujen arjessa toimimisen taitojen myötä. Kodin ja koulun yhteisellä kasvatustyöllä edistetään oppilaiden itsensä kehittämistä sekä fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, että yhteiskunnallista hyvinvointia.

Perusopetuksen strategiset päämäärät

Toiminnan keskeiset tavoitteet eli strategiset päämäärät johdetaan toiminta-ajatuksesta.

Strateginen päämäärä (S)

S1 Perusopetus tukee oppilaan kasvua tasapainoiseksi, vastuulliseksi ja suvaitseväiseksi yhteiskunnan jäseneksi.

- Oppilaalla on omien taipumustensa ja edellytystensä mukaisesti monipuoliset mahdollisuudet kehittyä aktiiviseksi ja vastuuntuntoiseksi kansalaiseksi yhteiskunnan ja ympäristön tilanne huomioiden.
- Kodin ja koulun yhteisellä kasvatustyöllä oppilaat saavuttavat riittävät yhteiskunnassa tarvittavat arjessa toimimisen taidot.
- Päivittäisellä opetus- ja kasvatustyöllä torjutaan passiivista elämäntapaa ja tuetaan fyysisen aktiivisuuden kehittymistä.

- Ohjataan oppilasta tavoiteasettelussa, oman aktiivisuuden ja sinnikkyuden merkityksessä tavoitteiden saavuttamisessa.

S2 Perusopetuksen myötä saavutetaan 100 % taso jatko-opintokelpoisuuden ja jatko-opiskelupaikan saavuttamisen suhteen.

- Perusopetuksen päättävällä nuorella on riittävät tiedot ja taidot sekä monipuolinen yleissivistys.
- 100 % päättävän vuosiluokan oppilaista suorittaa perusopetuksen hyväksytysti ja saa päättötodistuksen, hakeutuu itse jatko-opintoihin ja saa hakemansa opiskelupaikan.
- Perusopetuksen suorittaneilla oppilailla on selkeä ja realistinen käsitys omista vahvuuksistaan, jatko-opintomahdollisuuksistaan ja usko omaan kykyihinsä sekä tulevaisuuteen.

S3 Perusopetus antaa oppilaille hyvän lukutaidon, digilukutaidon sekä monipuoliset tiedot ja taidot kriittiseen tiedonhankintaan ja ymmärrykseen.

- Oppilaalla on sujuva, ymmärtävä ja monipuolinen lukutaito, joka toimii uuden oppimisen perustana.
- Oppilaalla on monipuoliset tiedonhankintataidot sekä ymmärrys käytettävissä olevan runsaan tiedon kriittiseen arviointiin.
- Oppilaalla on hyvä digilukutaito, joka pitää sisällään medialukutaidon, informaatiolukutaidon ja kriittisen ajattelun. Lisäksi oppilas ymmärtää digitaalisten järjestelmien turvallisuuden ja yksityisyyden sekä vuorovaikutustaitojen perusteet.

S4 Perusopetus tukee syrjäytymisen sekä yhteiskunnallisen, koulutuksellisen ja alueellisen eriarvoistumisen ennaltaehkäisyä yhdessä varhaiskasvatuksen, nuorisotyön sekä opiskelijahuollon toimijoiden kanssa.

- Oppilaan riittävät tiedot ja taidot, monipuolinen yleissivistys sekä saavutettu jatko-opintokelpoisuus ja jatko-opintopaikka ovat perusopetuksen keskeisiä keinoja nuorten syrjäytymisen ennalta ehkäisemisessä.
- Koulu tukee toiminnallaan, yhdessä muiden toimijoiden kanssa, työtä nuorten syrjäytymisen ennalta ehkäisemiseksi ja tulevaisuudenuskon vahvistamiseksi.

S5 Perusopetus tarjoaa turvallisen, sosiaalisia taitoja kehittävän nykyaikaisen oppimisympäristön.

- Oppilaan turvalliseksi kokema oppimisympäristö luo mahdollisuuden tasapainoiselle oppimiselle ja kasvulle.
- Kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan puututaan aina välittömästi olemassa olevan suunnitelman mukaisesti.
- Oppilas opiskelee monipuolisessa ja nykyaikaisessa oppimisympäristössä

2. Opetussuunnitelma toiminnan järjestämisen perustana

Perusopetuksen opetussuunnitelman valtakunnalliset perusteet antavat yhtenäisen pohjan paikallisille opetussuunnitelmille ja siten vahvistavat koulutuksen tasa-arvoa koko maassa. Hirvensalmen kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma ohjaa opetusta ja koulutyötä ja ottaa huomioon paikalliset tarpeet ja näkökulmat. Kouluilla on käytössä yhteinen perusopetuksen opetussuunnitelma, joka on yhtenäinen kokonaisuus vuosiluokille 1-9. Esiopetukselle on oma opetussuunnitelma, joka on yhteneväinen perusopetuksen opetussuunnitelman kanssa. Hirvensalmen kunnan opetussuunnitelmaa päivitetään tarpeen mukaan tai valtakunnallisiin perusteisiin tehtyjen muutosten jälkeen. Tarkoitus on, että opetussuunnitelma on elävä opetuksen ja koulun toiminnan tuki. Opetussuunnitelman perusteet koostuvat suurelta osin oppiaineiden tavoitteiden ja sisältöjen kuvauksesta, jotka kytkeytyvät arvoperustan, oppimiskäsityksen ja toimintakulttuurin linjausten kuvaukseen. Koulun toimintakulttuurin sekä opetus- ja kasvatustyön tulee olla keskiössä siten, että yhteinen opetussuunnitelma tukee sitä. Opetussuunnitelma toimii tärkeimpänä toiminnan järjestämistä määrittävänä asiakirjana.

Tavoitetila (TA) ja toimenpiteet

TA1 Kunnan opetussuunnitelma on elävä ja päivittyvä koulun toimintaa tukeva asiakirja

- Opetussuunnitelmaa arvioidaan vähintään kolmen vuoden välein tai tarvittaessa ja tehdään arvioinnin edellyttämät muutokset.
- Opetussuunnitelma palvelee koulujen toiminnan pitkäjänteistä kehittämistä.

TA2 Tarpeelliset tiedot ja taidot

- Opetussuunnitelma turvaa riittävät tiedot ja taidot jatko-opinnoissa suoriutumiseen.
- Oppilaiden arjessa tarvitsemat tiedot ja taidot on huomioitu opetussuunnitelman sisällöissä ja tavoitteissa.
- Opetussuunnitelmassa huomioidaan myös oman hyvinvoinnin ylläpitämisessä sekä sosiaalisessa kasvussa tarvittavat tiedot ja taidot.

TA3 Työskentelykulttuuri

- Opetussuunnitelma korostaa työskentelyn ja sinnikkyuden merkitystä oppimisen edellytyksenä.
- Oman ajattelun kehittäminen oman ikä-/kehitysvaiheen mukaisesti huomioidaan opetussuunnitelmassa.
- Opetussuunnitelma tunnistaa ja kannustaa oppilaita kokonaisvastuuseen kasvamiseen oman oppimisen, hyvinvoinnin sekä arjen taitojen kehittämisessä.

3. Osaaminen

Monipuolinen ja laaja-alainen osaaminen on opetuksen ja opiskelun perustavoite. Sujuva ja monipuolinen lukutaito on kaiken oppimisen perusta ja tämä huomioidaan kaikessa suunnittelussa ja kehittämisessä. Suomalaisten nuorten oppimistulokset ovat olleet selkeässä laskusuunnassa kansainvälisissä vertailuissa. Osaamisen tason nostaminen tulee olla itsestään selvänä tavoitteena niin valtakunnallisessa kuin paikallisessakin päätöksenteossa. Lisäksi tavoitteena on tukea oppilaan kasvua moraali-, taito- ja kulttuuri-ihmisenä ja antaa oppilaalle tietoja ja taitoja oman fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja yhteiskunnallisen hyvinvoinnin kehittämiseen ja ylläpitämiseen sekä arjessa pärjäämiseen.

Opetussuunnitelmassa määritellään opetuksen arvopohja, tehtävä ja oppimiskäsitys sekä määritellään myös koulun oppimisympäristön tavoitteet ja koulun toimintakulttuuri. Näiden opetussuunnitelman yleisen osion sisältämien tavoitteiden näkyminen koulun arkipäivässä ja opetuksessa antaa oppilaille tasapuoliset mahdollisuudet oppimiseen. Hyvä opetussuunnitelma, henkilöstön osaaminen ja sitoutuminen sekä koulu yhteisön hyvinvointi ja oppimis- ja työympäristön toimivuus ovat osaamisen kehittämisen kulmakiviä.

Osaaminen ja kyky oppia on yksilöllistä ja tämä huomioidaan opetusjärjestelyitä suunniteltaessa. On myös tunnistettava biologisten sukupuolten eritahtinen kehitys ja sen edellyttämät toimenpiteet tasa-arvoisen osaamisen kehittämisessä. Hyvin suunnitelluilla arjen opetusjärjestelyillä, oikea-aikaisella oppimisen tuella sekä oppilaanohjaukseen panostamisella voidaan vaikuttaa oppimiseen sekä kehittää omia oppimisstrategioita. Riittävien perusresurssien, toimivien arjen opetusjärjestelyiden, oppimisen tuen ja oppilaanohjauksen rakenteiden ja toimintamuotojen jatkuva ylläpitäminen ja kehittäminen on keskeinen osa-alue osaamisen tasoa käsiteltäessä.

Tavoitetila (TA) ja toimenpiteet

TA1 Oppimista tukevat järjestelyt ja resurssit tukevat osaamisen tason nostamisen tavoitetta

- Oppimisen kannalta optimaalinen ryhmäkoko ja joustava ryhmien muodostaminen.
- Monipuolinen lukutaito oppimisen perustana.
- Opetusjärjestelyiden erityiset painopisteet määritellään koulun lukuvuosisuunnitelmassa tarveharkinnan mukaisesti.
- Sukupuolten välinen keskimääräinen kehityksen eritahtisuus huomioidaan opetusjärjestelyiden suunnittelussa.

TA2 Oppimisen ja kasvamisen tuki sekä oppilaanohjaus

- Monipuolisesti toteutettu ja riittävästi resursoitu ryhmäkohtainen tuki oppimisen tuen perustana.
- Oppilaanohjaus ja tehostettu oppilaanohjaus vuosiluokilla 5-9.
- Sujuva arjen yhteistyö koulunuorisotyön ja opiskeluhuollon toimijoiden kanssa.

TA3 Opetushenkilöstön osaaminen

- Monipuolisen osaamisen huomioiminen rekrytoinneissa -kelpoisuus – kaksoiskelpoisuus.
- Henkilöstön oman osaamisen ylläpitämisen ja kehittämisen kannustaminen ja tukeminen.

4. Hyvinvointi

Laaja-alaisen opetus- ja kasvatustehtävän ohella perusopetuksen tehtävänä on myös lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen. Hyvinvointi on laaja yläkäsite ja perusopetuksen osalta pitää sisällään ainakin seuraavat osa-alueet: fyysinen hyvinvointi, psyykinen hyvinvointi, sosiaalinen hyvinvointi sekä yhteiskunnallinen hyvinvointi. Suomessa jokaisella perusopetuksen oppilaalla on oikeus turvalliseen ja terveelliseen opiskeluympäristöön. Opetuksen järjestäjän velvollisuutena on varmistaa, että nämä vaatimukset täyttyvät kaikissa tilanteissa niin oppilaiden kuin henkilöstönkin osalta.

Fyysiseen hyvinvointiin kuuluu riittävä päivittäinen liikunta, monipuolinen ruokavalio sekä kouluympäristön fyysinen turvallisuus. Koulu huolehtii myös oppilaiden kehon kunnioittamisesta ja suojelemisesta. Psyykkiseen hyvinvointiin kuuluu kouluympäristön psyykinen turvallisuus, mielenterveys ja itsetuntemus, jota tuetaan muun muassa sinnikkyyden, luovuuden ja toiveikkuuden tukemisella. Sosiaaliseen hyvinvointiin sisältyvät ryhmässä toimimisen taidot, suvaitsevaisuus, ystävyysuhteet ja perhe sekä koulun yhteisöllisyys. Yhteiskunnalliseen hyvinvointiin sisältyvät oppilaiden osallisuus, koulun ja laajemmin yhteiskunnan toimintaan ja demokraattiseen päätöksentekoon osallistuminen, aktiivinen elämäntapa yhteisön jäsenenä sekä omien oikeuksien ja velvollisuuksien ymmärtäminen.

Hyvinvoivan oppilaan edellytyksenä on hyvinvoiva henkilöstö. Toimivat periaatteet ryhmien muodostamisessa, tilaratkaisut, toimivat oppimisen tuen periaatteet sekä koulun yhteisöllisyys ja hyvä henki tukevat työssä jaksamista ja hyvinvointia. Koulun rehtorin tulee myös kyetä toimimaan siten, että opetuksen ja kasvatuksen ammattilaisilla on mahdollisuudet onnistua tehtävässään ja kaikilla yhdessä perusopetuksen perustehtävässä. Tämä edellyttää rehtorilta osaamista, aikaresurssia ja tavoitettavuutta koulun arjessa.

2020-luvun maailmassa, jossa äkilliset muutokset, kuten pandemia, sota, ilmastokriisi tai muut globaalit kriisit ovat arkipäiväistyneet, koulun ja koko yhteiskunnan resilienssi eli kriisinkestävyys ja kyky toipua ja oppia kriiseistä korostuu. Tutkimuksissa voidaan havaita, että juuri nyt on kasvamassa 2020-luvun kyynisten nuorten sukupolvi, jonka tulevaisuususkko horjuu. Myös eri väestöryhmien ja sukupuolten väliset erot kasvavat. Kriisinkestävä koulu pystyy ylläpitämään perustehtävänsä eli oppimista ja hyvinvointia myös kuormittavissa olosuhteissa ja palautumaan erilaisista haasteista ja kriiseistä sekä ylläpitämään lasten ja nuorten tulevaisuususkkoa.

Tavoitetila (TA) ja toimenpiteet

TA1 Turvalliset ja terveelliset oppimisympäristöt

- Koulun tilojen terveellisyys sekä suunnitelmat tapaturmien ehkäisemiseksi varmistetaan säännöllisesti.
- Koulu toimii suunnitelmallisesti hyvän työrauhan mahdollistamiseksi niin oppilaille kuin henkilöstöllekin.
- Koululla on toimivat suunnitelmat kaikenlaisen häirinnän ja kiusaamisen ennalta ehkäisemiseksi. Suunnitelmat kattavat niin oppilaat kuin henkilöstönkin.

- Oppimisen tuki ja opiskeluhuollon palvelut toteutuvat koululla täysimääräisesti.
- Kouluyhteisössä on kunnioitettava ilmapiiri, jossa kaikkia oppilaita ja henkilökunnan jäseniä kohdellaan kunnioittavasti ja yhdenvertaisesti.

TA2 Aktiivisen ja sosiaalisen elämäntavan omaavat oppilaat

- Koulun kasvatustyön rooli yhdessä oppilaiden huoltajien kanssa sosiaalisten taitojen tukemisessa nähdään keskeisenä tehtävänä.
- Koulupäivän sisällä on riittävästi hetkiä, joissa oppilaat voivat olla aktiivisia toimijoita omien kiinnostusten kohteiden mukaisesti.
- Osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukeminen nähdään koululla tärkeänä tehtävänä. Oppilailla on mahdollisuus vaikuttaa koulun toimintaan, sääntöihin ja koulun kehittämiseen. Myös laajemmin yhteiskunnan toimintaan ja demokraattiseen päätöksentekoon osallistuminen, aktiivinen elämäntapa yhteisön jäsenenä sekä omien oikeuksien ja velvollisuuksien ymmärtäminen osana kasvatusta nähdään tärkeänä.

TA3 Kouluyhteisön ja toteutettavan opetus- ja kasvatustehtävän vahva kriisinkestävyys

- Koululla on ennustettava, turvallinen ja yhteisöllinen arki oppilaille ja henkilöstölle.
- Koulun toimintakulttuuria kehitetään ja ylläpidetään siten, että ilmapiiri on myönteinen, osallistava, toisia kunnioittava ja avoin keskusteluille.
- Henkilöstön hyvinvointia seurataan suunnitelmallisesti ja säännöllisesti.

5. Palvelutarve, opetuksen saatavuus ja saavutettavuus

Kuntalain mukaan kunta vastaa järjestettävien palvelujen yhdenvertaisesta saatavuudesta, tarpeen, määrän ja laadun määrittelemisestä sekä tuottamistavasta. Opetuksen saatavuus on maantieteellinen ja alueellinen ulottuvuus ja tarkoittaa opetuksen osalta yleistäen fyysistä pääsyä kouluun. Suomalainen järjestelmä perustuu ns. lähikouluperiaatteeseen, jossa opetuksen järjestäjä osoittaa oppilaalle lähikoulun. Yleinen syntyvyyden lasku ja väestön keskittyminen taajamiin ovat johtaneet kouluverkkojen supistumiseen. Tämä on haaste saatavuudelle harvaan asutuilla alueilla, missä koulumatkat usein pidentyvät kouluverkkoja supistettaessa. Saatavuus on aina suhteessa tarpeeseen ja tarpeen määrittää oppilaiden määrä. Palvelutarpeen lisäksi palveluiden tarjontaan kunnissa vaikuttaa aina myös kunnan taloudellinen tilanne ja sen odotettavissa oleva kehitys. Hirvensalmen kunnan strategia edellyttää palveluiden tuottamista kustannustehokkaasti. Erikseen mainitaan perusopetuksen osalta, että *”Tasapainotuksen tavoitteena on osaltaan suunnitelmallisesti hillitä kustannusten kasvua”*. Perusopetuksen toimenpideohjelman mukaisten toimenpiteiden tulee siis kokonaisuudessaan olla sellaisia, jotka mahdollistavat talouden tasapainotusta ja joilla kyetään suunnitelmallisesti hillitsemään kustannusten kasvua.

Syntyneiden lasten määrä on laskenut Hirvensalmella vuodesta 2010 vuoteen 2024 32 %. Lasku on alueellisesti ollut yksi pienimpiä, mutta absoluuttisesti kuitenkin varsin merkittävä. Ennusteet näyttävät kehityksen edelleen jatkuvan. Etelä-Savon oppilasmäärien kehityksen ennustetaan olevan valtakunnallisesti heikoin kaikista maakunnista aikavälillä 2021-2040. 7-vuotiaiden eli

koulunsa aloittavien määrän ennustetaan laskevan Etelä-Savossa 39 %. Tilastokeskuksen 2024 ennusteen mukaan alakoulun oppilaiden määrä laskee Hirvensalmella 19 oppilaalla vuodesta 2024 vuoteen 2030. Yläkoulun osalta ennustetaan kolmen oppilaan lisäystä vastaavalla ajalla. DVV:n rekisteritietojen pohjalta tehdyn kunnan oppilasennusteen mukaan muutos ei olisi aivan yhtä voimakas. Sen mukaan alakoulun vuosiluokkien oppilasmäärä laskisi vastaavalla ajanjaksolla 13 oppilaalla eli noin 10 %. Palveluiden alueellista saatavuutta pohdittaessa on merkityksellistä, että Lahnaniemen koulun osalta oppilasmäärä laskee ennusteen mukaan aikavälillä 2024-2030 noin 46 % ollen vuonna 2030 14 oppilasta. Huomioiden oppilasennusteen mukainen perusopetuksen alueellinen palvelutarpeen kehitys, velvoite palveluiden kustannustehokkaasta sekä yhdenvertaisesta järjestämisestä tulee Lahnaniemen koulun tulevaisuudesta päättää strategiakauden ensimmäisinä vuosina, mikäli oppilasmäärän kehitys toteutuu ennustetusti. Oppilasennusteet ja oppilaiden sijoittuminen alueellisesti tämän suunnitelman liitemateriaaleissa.

Yhteistyö kuntien välillä perusopetuspalveluiden järjestämisessä on myös mahdollista. Yhteistyö voi olla perusteltua oppilasmäärien voimakkaan laskun tilanteessa. Yhteistyön perusteena tulee olla tarkoituksenmukaisuus ja taloudellisuus. Suurin hyöty yhteistyössä on ensimmäisessä vaiheessa saatavissa yhteisistä opettajaresurssien käytössä sekä esim. tuki- ja hallintopalveluiden toteutuksessa.

Maailmanlaajuinen koronaepidemia korosti digitaalisten oppimisen ympäristöjen toimivuuden ja digitaalisen osaamisen merkitystä. Hirvensalmellakin koulut onnistuivat pandemian aikana etäopetukseen siirtymisessä ja toteuttamisessa erittäin nopealla aikataululla hyvin. Kehitetyt poikkeukselliset opetusjärjestelyt edistivät toimivia digitaalisia ja pedagogisia käytänteitä, joita hyödynnetään osin edelleen. Vaikka perusopetus perustuu lähiopetukseen, on digitalisaatio arkea myös peruskoulussa. Yleisellä tasolla voidaan todeta, että digitalisaatio tukee yhdenvertaisia mahdollisuuksia laadukkaaseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen ja voi tulevaisuudessa vaikuttaa myös opetuksen saatavuuteen. Digitaalisilla ratkaisuilla on myös mahdollista saavuttaa toimintaympäristö, joka tukee yhteistyötä toimijoiden välillä. Digitaalisen infrastruktuurin ja oppimisympäristöjen sekä oppilaiden ja opetushenkilöstön osaamisen tulee mahdollistaa oppilaiden toimintaedellytykset jatko-opinnoissa sekä opetustoiminnan järjestämisen mahdolliset tulevat muutokset myös perusopetuksessa.

Saavutettavuus viittaa laajemmin esteettömyyteen ja yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin osallistua opetukseen riippumatta oppilaan taustasta, kyvystä tai muista tekijöistä. Koulutilojen tulee olla fyysisesti esteettömiä. Lisäksi myös esim. koulujen digitaaliset oppimateriaalit ovat saavutettavia. Myös oppimiseen saatu tuki on osa opetuksen saavutettavuutta. Oppimisen tuen järjestelmää on uudistettu, jotta jokainen oppilas saa tarvitsemansa tuen oikea-aikaisesti. Tämä edistää saavutettavuutta niille oppilaille, joilla on oppimisvaikeuksia tai muita erityistarpeita. Perustuslaki edellyttää yhdenvertaista kohtelua. Segregaation ehkäiseminen on yksi perusopetuksen haasteista 2020–2030 luvulla. Haasteena on varmistaa, että alueelliset tai sosioekonomiset erot eivät vaikuta oppimistuloksiin ja koulutusmahdollisuuksiin. Myös poikien ja tyttöjen eritahtisesta kehityksestä aiheutuvat erot tulee tunnistaa ja tunnustaa. Myös ne vaikuttavat koulussa menestymiseen ja jatko-opintovaihtoehtoihin osan pojista jäädessä lukio-opetuksen ulkopuolelle.

Tavoitetila (TA) ja toimenpiteet

TA1 Opetusta järjestetään kaikilla perusopetuksen vuosiluokilla 1-9 sekä esiopetusluokalla

- Kunnan päätöksenteolla pyritään tukemaan kehitystä, joka mahdollistaisi lasten ja nuorten määrän laskevan ennusteen tasaantumisen tai kääntymisen kasvuun.
- Koulujen henkilöstösuunnittelua toteutetaan siten, että se mahdollistaa tulevaisuudessakin kelpoisuusehdot täyttävien opettajien saatavuuden myös vuosiluokilla 7-9.
- Opetus toteutetaan vuosiluokilla 1-6 pääosin luokanopetuksena ja vuosiluokilla 7-9 aineenopetuksena.

TA2 Kouluverkon sopeuttaminen palvelutarpeen mukaiseksi

- Lahnaniemen koulun toiminta päättyy, mikäli oppilasmäärä on kahtena peräkkäisenä vuotena alle 20 oppilasta eikä oppilasennusteessa ole nähtävissä merkittävää kasvua seuraaville vuosille.

TA3 Yhteiskunnallisen, koulutuksellisen ja alueellisen eriarvoistumiskehityksen ehkäiseminen suunnittelutyön pohjana

- Kaikessa koulun toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä huomioidaan sosioekonomisten syiden aiheuttamien erojen vaikutuksen sekä myös sukupuolten eritahtisen kehityksen aiheuttamien erojen minimointi lasten ja nuorten koulutusmahdollisuuksien näkökulmasta.
- Koulu tekee aktiivista kehittämis- ja hanketyötä yhteiskunnallisen ja koulutuksellisen eriarvoistumiskehityksen ehkäisemisessä yhdessä kunnan nuorisotyön kanssa.

6. Opetusryhmien muodostaminen

Edellä Kohdassa 3 Oppiminen ja osaaminen on oppimista tukevana järjestelynä todettu: ”T1 Oppimisen kannalta optimaalinen ryhmäkoko ja joustava ryhmien muodostaminen toteutettavissa”. Pedagogisesti optimaalista opetusryhmän kokoa perusopetuksessa ei ole mahdollista määritellä yksiselitteisellä lukumäärällä, vaan se riippuu useammista tekijöistä ja on paikallisesti ja tapauskohtaisesti harkittava. Perusopetuksen lainsäädäntökään ei määrää tarkkaa ylä- tai alarajaa ryhmän koolle, vaan korostaa opetuksen laadun ja oppilaan tuen tarpeiden huomioimista. Pedagogisesti liian suurissa opetusryhmissä voidaan nähdä seuraavia haasteita:

- Yksilöllinen ohjaus, tuki ja vuorovaikutus: Pienemmät ryhmät mahdollistavat opettajan ja oppilaiden välisen tiiviimmän vuorovaikutuksen ja yksilöllisen ohjauksen. Tutkimusten mukaan pienellä luokkakoolla on positiivinen vaikutus erityisesti perusopetuksen alimmilla luokilla.
- Oppilaiden moninaisuus: Opetusryhmän kokoa määrittäessä tulee huomioida oppilaiden mahdolliset tuen tarpeet. Hyvin heterogeenisten ryhmien ohjaaminen on haastavaa, ja

riittävän pieni ryhmäkoko tai lisäresurssit, kuten koulunkäynninohjaaja, ovat välttämättömiä laadukkaan opetuksen takaamiseksi.

- Työrauha ja ilmapiiri: Hallittavampi ryhmäkoko edistää usein parempaa työrauhaa ja turvallisempaa ilmapiiriä, mikä antaa oppilaille rohkeutta osallistua aktiivisemmin.
- Pedagogiset menetelmät: Tietyt opetusmenetelmät, kuten ryhmätyöskentely ja dialoginen opetus, voivat toteutua tehokkaammin, kun opettajan vastuulla olevien oppilaiden määrä on kohtuullinen.

Hyvin pieni opetusryhmäkään ei automaattisesti ole optimaalinen. Vaikka pieni ryhmäkoko mahdollistaa opettajalle enemmän yksilöllistä huomiota jokaiselle oppilaalle, hyvin pienet ryhmät voivat tuoda mukanaan sosiaalisia ja pedagogisia haasteita. Hyvin pienissä opetusryhmissä voidaan nähdä seuraavia haasteita:

- Vähäisempi oppilaiden välinen vuorovaikutus: Osa oppimisesta tapahtuu ryhmissä ja keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Hyvin pienessä ryhmässä tämä vuorovaikutus ja keskustelu voivat vähentyä tai jopa puuttua kokonaan.
- Sosiaalisten taitojen kehittyminen: Rajoitettu oppilasmäärä voi heikentää mahdollisuuksia harjoitella sosiaalisia taitoja, erilaisten ihmisten kanssa toimimista, erilaisuuden hyväksymistä ja ristiriitojen ratkaisua.
- Ryhmadynamiikan haasteet: Jos oppilaita on vähän, yksittäisten persoonallisuuksien tai mahdollisten keskinäisten jännitteiden vaikutus koko ryhmän ilmapiiriin korostuu. Myös sopivien työskentelyryhmien muodostaminen voi olla hankalaa.
- Rajoitetumpi oppimiskokemus: Monipuoliset oppimiskokemukset, jotka vaativat useamman oppilaan osallistumista, kuten väittelyt, projektit tai esitykset, voivat olla vaikeampia toteuttaa.
- Vähäisempi vertaistuki: Oppilaat saavat tukea ja oppivat usein myös toisiltaan. Pienessä ryhmässä tämä potentiaalinen vertaistuen ja mallioppimisen lähde on rajallisempi.

Valtakunnallisesti on keskusteluissa yleisesti esillä liian suuret opetusryhmät ja niiden haasteet. Toisaalta opetusryhmien koon kasvattaminen on tehokas toimenpide kustannusten kasvun hidastamiseen tai säästöjen saavuttamiseen kuntatalouden haasteissa. Tämä näkökulma tulee huomioida myös Hirvensalmella pyrittäessä kuntastrategian mukaisesti *”suunnitelmallisesti hillitsemään kustannusten kasvua”*. Pedagogisesta näkökulmasta liian suuret opetusryhmät ovat kuitenkin ongelmallisia oppimisen ja sen tukitoimien näkökulmasta ja siksi usein keskusteluiden keskiössä. Keskusteluissa painotetaan liian suuriin luokkakokoihin liittyviä ongelmia, mutta pedagogiikassa korostetaan usein tasapainoa ja huomioidaan myös hyvin pienten luokkakokojen haasteet. Ideaali ryhmäkoko mahdollistaa sekä opettajan riittävän huomion että toisaalta monipuolisen ja rikkaan sosiaalisen oppimisympäristön. Vaikka kuntien välillä on suuria eroja, yleinen näkemys on, että alle 25 oppilaan luokkaa pidetään toivottavana ja keskimäärin noin 15 oppilaan ryhmää optimaalisena. Olennaista on, että opetusryhmän koko mahdollistaa jokaisen oppilaan monipuolisen oppimisen, tuen tarpeiden huomioimisen sekä sosiaalisten taitojen monipuolisen kehittymisen.

Koska yhden ikäluokan koko vaihtelee Hirvensalmella 10-20 oppilaan välillä eivät liian suuret opetusryhmät ole ongelma yhden vuosiluokan opetusryhmissä toimittaessa. Mikäli vuosiluokan koko laskee alle kymmenen oppilaan, tulee opetusryhmän pienen koon etuja ja haittoja tarkastella yllä olevien näkökulmien sekä kustannusten kasvun hillitsemisen perusteella. Tarkastelua tulee tehdä aina tapauskohtaisesti opetusryhmiä pedagogisesti arvioiden. Mikäli

peräkkäisten opetusryhmien koko jää alle 10 oppilaan tulee ryhmien yhdistämistä tarkastella. Vastaavasti valinnaisia oppiaineita tarjotaan kahdelle peräkkäiselle vuosiluokalle yhteisesti ja normaalia opetusryhmää pienempiä ryhmäkoko hyväksyen valinnaisuuden toteutumisen mahdollistamiseksi.

Tavoitetila (TA) ja toimenpiteet

TA1 Opetusryhmien muodostamisen lähtökohtana ovat pedagogiset perusteet

- Opetusryhmä muodostetaan pääosin yhden vuosiluokan oppilaista.
- Opetusryhmän optimaalinen koko on noin 15 oppilasta.
- Mikäli kahdella peräkkäisellä vuosiluokkien 1-6 luokalla on molemmilla alle 10 oppilasta, yhdistetään opetusryhmät, mikäli se on opetusryhmien rakenne huomioiden pedagogisesti tarkoituksenmukaista.
- Edellinen ei estä voimakasta oppimisen tukea tarvitsevien oppilaiden pienryhmien perustamista, mikäli se on oppimisen tuen mallin mukaan välttämätöntä.

TA2 Opetusryhmän minimikoko ja ryhmän muodostamisen periaatteet valinnaisessa oppiaineessa tukevat valinnaisuuden toteutumista

- Valinnaisen oppiaineen opetusryhmän minimikoko on kahdeksan oppilasta.
- Valinnaisten oppiaineiden tarjonta ja opetusryhmien muodostaminen toteutetaan aina yhteisesti kahden vuosiluokan oppilaille.

TA3 Opetusryhmien muodostamisen periaatteet taloussuunnittelun pohjana

- Edellä kohdissa TA1 ja TA2 määritellyt opetusryhmien muodostamisen perusteet toimivat perusopetuksen taloussuunnittelun perusteena.

7. Johtaminen

Perusopetuslaki edellyttää, että koululla on toiminnasta vastaava rehtori. Rehtori toimii kouluyhteisön johtajana. Johtaminen on laaja-alaista ja monimuotoista ja rehtorin tehtävässä voidaan nähdä ainakin seuraavat johtamisen alueet:

- Pedagoginen johtaminen keskittyy opetuksen ja oppimisen laadun varmistamiseen, opetussuunnitelman toteuttamiseen sekä koulun kokonaisvaltaiseen kehittämiseen ja on nähtävissä rehtorin tärkeimmäksi tehtäväksi johtamisen osalta.
- Hallinnollinen ja taloudellinen johtaminen on ajankäytöllisesti usein hyvin iso osa rehtorin tehtävää. Koulun arjen pyörittäminen vaatii hallinnon toimivuutta.
- Ihmisten johtaminen on keskeistä etenkin koulun kaltaisessa asiantuntijayhteisössä. Henkilöstöjohtaminen käsittää henkilöstösuunnittelun, rekrytoinnin sijaisjärjestelyineen, työhyvinvoinnin tukemisen, osaamisen kehittämisen sekä työyhteisön ilmapiiristä huolehtimisen.

- Muutosjohtaminen sekä kehittäminen yleensä on rehtorin vastuulla. Rehtorilla tulee olla aikaresurssia perehtyä käsillä oleviin sekä tuleviin muutostarpeisiin ja kehityssuuntiin sekä perustella henkilöstölle kehityksen ja muutosten tarpeesta ja tavoitteista.
- Nykyisen lähes reaaliaikaisen ja monikanavaisen viestinnän aikakaudella viestinnän johtamisella on iso merkitys kouluuyhteisön luottamuksen rakentamisessa ja koulun tasolla. Koulun johtaminen edellyttää tiivistä viestintää ja yhteistyötä useiden tahojen kanssa.

Rehtorin tulee kyetä toimimaan siten, että opetuksen ja kasvatuksen ammattilaisilla on mahdollisuudet onnistua tehtävässään ja kaikilla yhdessä perusopetuksen perustehtävässä. Tämä edellyttää rehtorilta osaamista, aikaresurssia ja tavoitettavuutta koulun arjessa. Rehtorin tehtävään kuuluu virkaehtosopimuksen mukaisesti aina myös opetusta.

Perusopetuksen normaalissa johtamisrakenteessa koulun rehtorin lähiesimiehenä toimii perusopetuksen johtaja (isommat kunnat) tai suoraan koko sivistyspalveluista vastaava johtaja (pienet kunnat). Hyvin pienissä kunnissa rehtorin tehtäviin on usein liitetty myös muita tehtäviä kuten edellä olevat perusopetuksen tehtäväalueen ja sivistyksen toimialan johtajan tehtävät. Hyvin laaja-alaiset yhdistelmätehtävät eivät ole täysin ongelmattomia. Hyvin laaja-alaisen tai monimuotoisten tehtävien liittäminen rehtorin tehtävään tulee tarkastella itse rehtorin perustehtävän menestyksellisen hoitamisen näkökulmasta. Mahdollistaako runsaat ja monimuotoiset sekä -tasoiset lisätehtävät itse rehtorin perustehtävän menestyksekkään hoitamisen vai kaventaako nämä tehtävät rehtorin vain hallinnon ja talouden johtajaksi koululla. Tähän ohjaa myös käytettävissä olevien toimistosihteerin palveluiden mahdollinen vähäisyys tai puuttuminen hallinnollisten rutiinitehtävien ajankäytön takia.

Hirvensalmella sivistyspalveluiden johtamisjärjestelmä on kehittynyt nykyiseen malliin vuosien kuluessa ilman varsinaista kokonaissuunnittelua tai arviointia järjestelmän toimivuudesta. Koulun rehtorin tehtävään on nykymallissa liitetty osa-alue kerrallaan kaikki sivistyspalveluiden ja hyvinvoinnin toimialajohtajan tehtävät. On perusteltua pohtia voiko tehtäväalueen moninaisuus olla vaikuttamatta itse perustehtävässä eli koulun rehtorin tehtävässä onnistumiseen.

Pohdittaessa ensisijaisesti perusopetuksen tulevaisuutta ja sen perustehtävässä onnistumista Hirvensalmella on samalla välttämätöntä tarkastella myös koko sivistyspalveluiden johtamisrakennetta. Tarkastelussa tulee huomioida sekä rehtorin tehtävään kuuluvat johtamisen eri osa-alueet ja niiden vaikuttavuus perusopetuksen perustehtävän näkökulmasta, johtamisjärjestelmän haavoittuvuus, että sivistyspalveluiden kokonaisuuden johtamiseen ja kehittämiseen käytettävissä oleva johtajuusresurssi. Johtamista on siten tarkasteltava kahdesta näkökulmasta eli sekä perusopetuksen järjestämisen ja siinä onnistumisen, että koko sivistystoimen johtamisjärjestelmän toimivuuden näkökulmasta. Koska näkökulmat ovat eri tasoisia hämärtää se helposti ajattelua, mutta tavoitteet ovat perusopetuksen osalta yhtenevät eli laadukkaan ja taloudellisesti kestävä perusopetuksen turvaamiseen.

Tavoitetila (TA) ja toimenpiteet

TA1 Johtamisjärjestelmän ratkaisut mahdollistavat täysipainoisen koulun johtamisen Elomaan koulun rehtorin tehtävässä.

- Selvitetään, onko tarvetta ja mahdollista löytää vaihtoehtoja, jotka mahdollistavat Elomaan koulun rehtorin tehtävän ja sivistyspalveluiden toimialajohtajan tehtävän erottamisen toisistaan.

TA2 Sivistyspalveluiden johtamisjärjestelmän rakenne tukee koko sivistyspalveluiden laaja-alaista kehittämistä.

- Selvitetään, onko tarvetta ja mahdollista löytää vaihtoehtoja, jotka mahdollistavat Elomaan koulun rehtorin tehtävän ja sivistyspalveluiden toimialajohtajan tehtävän erottamisen toisistaan.

TA3 Sivistyspalveluiden johtamisjärjestelmän haavoittuvuus on minimoitu

- Johtamisjärjestelmää kehitettäessä huomioidaan toimiva varahenkilöjärjestelmä.

8. Tukipalvelut

Perusopetuksen perustehtävän kannalta keskeiset tukipalvelut ovat oppilaskuljetuspalvelut, ruokapalvelut, opiskeluhoitopalvelut, kiinteistöjen ylläpitopalvelut, hallintopalvelut sekä muut asiantuntijapalvelut. Kaikki em. tukipalvelut ovat välillisesti mahdollistamassa koulun opetus- ja kasvatustyössä eli perusopetuksen perustehtävässä onnistumista ja tukevat lisäksi suoraan oppilaiden hyvinvointia. Edellä luetelluista kiinteistöjen ylläpito sekä hallintopalvelut tuotetaan kunnan toimesta. Oppilaskuljetukset, ruokapalvelut sekä muut asiantuntijapalvelut tuotetaan yksityisen palveluntuottajan toimesta ja opiskeluhoitopalvelut Etelä-Savon hyvinvointialueen toimesta.

Perusopetuksen oppilaskuljetukset järjestetään sivistyslautakunnan hyväksymien koulukuljetusperiaatteiden mukaisesti. Koulukuljetusperiaatteissa määritellään mm. maksuttoman koulukuljetuksen myöntämisen perusteet, itse kuljettavan matkan pituudet, odotusajat, turvallisuusasiat sekä yhteiset pelisäännöt kuljetuksissa. Koulukuljetusperiaatteiden määrittelyillä on vaikutusta oppilaiden turvallisuuteen, terveyteen ja hyvinvointiin ja periaatteet tuleekin päivittää säännöllisesti. Oppilaskuljetuksia liikennöivät kulloinkin kilpailutuksen perusteella valitut liikennöitsijät sekä ELY-keskuksen (Elinvoimakeskus 1.1.2026 alkaen) kilpailuttamat vuoroliikenteen liikennöitsijät. Oppilaskuljetusten kustannukset vastaavat noin 10 % esi- ja perusopetuksen kokonaiskustannuksista.

Ruokapalvelut tuotetaan Elomaan koululle sopimuksen mukaisesti Attendo Oy:n toimesta. Lahnaniemen koululla ruoan valmistaa koulun oma työntekijä koulun tiloissa. Kouluruokailu on perusopetuksessa lakisääteinen palvelu. Oppilaille on tarjottava riittävä ateria jokaisena koulupäivänä. Kouluruokailulla on merkittävä vaikutus oppilaiden hyvinvointiin, oppimiseen ja kasvatukseen eikä merkitystä tule kaventaa vain täyttämään lain edellyttämää minimiä. Kouluruokailun merkityksinä voidaan nähdä seuraavat osa-alueet: Oppimisen ja jaksamisen tukeminen, ruokakasvatus ja tavat eli ruokailun pedagoginen ulottuvuus, sosiaalinen merkitys, terveyden edistäminen. Kouluruokailu on maksuttomana myös tasa-arvon edistäjä, joka takaa jokaiselle oppilaalle vähintään yhden lämpimän ja ravitsevan aterian päivässä perhetaustasta

riippumatta. Kouluruokailun järjestäminen vastaa noin 10 % esi- ja perusopetuksen kokonaiskustannuksista.

Opiskeluhoitopalvelut ovat perusopetuksessa lakisääteinen kokonaisuus, jonka tavoitteena on edistää oppilaiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä turvata varhainen tuki. Opiskeluhoitopalveluihin kuuluvat kouluterveydenhuolto, kuraattoripalvelut ja psykologipalvelut. Ennalta ehkäisevä yhteisöllinen opiskeluhoito on ensisijainen toimintatapa ja se kuuluu kaikille koulun aikuisille. Kouluterveydenhuollon, kuraattoripalveluiden sekä psykologipalveluiden tuottamisesta vastaa Etelä-Savon hyvinvointialue.

Opetuksen järjestäjän tulee tarjota terveelliset ja turvalliset oppimisympäristöt. Turvallisilla, terveellisillä ja pedagogisesti tarkoituksenmukaisilla tiloilla on suora vaikutus hyvinvointiin ja oppimiseen. Tämä edellyttää käytössä olevien tilojen hyvää perusylläpitoa ja nopeaa reagointia mahdollisiin haasteisiin. Hirvensalmella tilojen kiinteistönhoidosta ja siivoustyöstä vastaa kunnan omat kiinteistönhoidon työntekijät. Lahnaniemen koululla siivoustyöstä vastaa koulun oma työntekijä. Kiinteistöjen ylläpidon kustannukset ovat noin 12 % esi- ja perusopetuksen kokonaiskustannuksista.

Esi- ja perusopetuksen hallintoon liittyvistä tehtävistä pääosa tapahtuu kouluilla, joissa koulun rehtori vastaa hallinnoinnista. Kouluilla ei ole käytettävissä omaa toimistosihteerin resurssia. Koko sivistyspalveluiden toimialueella on käytettävissä 0,5 htv toimistosihteerin resurssi. Hallinnon kustannukset ovat laskennallisesti noin 1,5 % kokonaiskustannuksista, mutta osuudessa on huomioitu vain 0,5 htv toimistosihteerin sekä toimialajohdon kustannukset eikä se sisällä koulujen rehtoreiden hallintoon käytetyn työajan osuutta. Muita asiantuntijapalveluita perusopetuksessa käytetään tarvittaessa. Keskeisimpiä käytettäviä palveluita ovat mm ICT - palvelut, joiden osuus on noin 1,2 % kokonaiskustannuksista.

Tavoitetila (TA) ja toimenpiteet

TA1 Oppilaskuljetuspalvelut ovat turvalliset, sujuvat ja joustavat ja ne tuotetaan kustannustehokkaasti.

- Oppilaskuljetusten järjestämisen perusteena toimivat sivistyslautakunnan hyväksymät koulukuljetusperiaatteet. Periaatteet päivitetään vuonna 2026 ja sen jälkeen vähintään kahden vuoden välein.
- Oppilaskuljetusreitit päivitetään lukuvuosittain. Kuljetusreittien ja koulukuljetusperiaatteiden valmistelussa huomioidaan järjestelyiden mahdollisimman suuri kustannustehokkuus.

TA2 Kouluruokailu on keskeisenä osana kokonaisvaltaista hyvinvointityötä.

- Kouluruokailun kehittämistä ohjaavat valtakunnalliset ravitsemussuositukset.
- Kouluruokailua kehitetään edelleen myös pedagogisena ja yhteisöllisenä tapahtumana.
- Oppilaiden osallisuutta lisätään ruuan korkean maistuvuuden ja arvostuksen ylläpitämiseksi.
- Elomaan koulun kouluruokailun järjestämisvaihtoehtoja tarkastellaan strategiakauden ensimmäisten vuosien aikana.

TA3 Koulujen kiinteistöt tarjoavat terveelliset, turvalliset, monipuoliset sekä pedagogisesti tarkoituksenmukaiset tilat oppimiselle ja kasvamiselle.

- Koulun tilojen terveellisuuden ja turvallisuuden monialainen tarkastus toteutetaan vähintään kolmen vuoden välein.
- Vuoden 2026 aikana tehdään koulukiinteistöjen ylläpidon tarkastus ja kehittämissuunnitelma yhdessä kunnan kiinteistötoimen kanssa.

9. Perusopetuksen kustannukset

Perusopetuksen kustannuskehitys on ollut nouseva. Viimeisten toimintavuosien osalta kustannusten nousua on saatu suunnitelmallisesti hillittyä. Toimintakate vuoden 2026 taloussuunnitelmassa on noin 2 500 000 €. Arvioidulla kustannusten nousun kehityksellä voidaan arvioida vuotuisten kustannusten nousun olevan 60 000 € - 70 000 € / vuosi ilman kustannuksiin vaikuttavia toimenpiteitä.

Esi- ja perusopetuksen keskeiset kustannustekijät voidaan jakaa seuraavasti:

- Ympäristötekijät: taajama-aste, kouluverkko, vesistöisyys. Hirvensalmi on pinta-alaltaan iso kunta, jossa on varsin pieni asukastiheys ja matala taajama-aste. Oppilaita asuu siten laajalla alueella ja alue on järvien pilkkoma.
- Tarvetekijät: oppilaiden määrä, kuljetusten tarve. Pieni oppilaiden kokonaismäärä eli vähän oppilaita/opetusryhmä/henkilöstön määrä. Toisaalta myös palvelutarve pieni ja laskeva. Edellä kuvailut ympäristötekijät nostavat kuljetustarvetta ja -kustannuksia sekä pidentävät kuljetusmatkoja, että -aikoja.
- Panostekijät: henkilöstön määrä, koulutustaso ja työkokemus. Hirvensalmella tällä hetkellä kokenut henkilöstö. Tämä vaikuttaa henkilöstökustannuksiin selkeästi palveluvuosiin perustuvien palkanlisien kautta. Myös koulutustaso on korkea ja esim. luokanopettajat ovat pääosin ns. kaksoiskelpoisia. Koulutustaso ehdottomasti myös laatutekijä.
- Organisoitintekijät: oheistoimintojen organisointi hallinto, kuljetus, ruokahuolto, kiinteistöt, opetusryhmien koko, opetustuntien määrä, koulukuljetusoikeuden määrittely ja kuljetusten toteutus. Edellisistä keskeinen kustannustekijä Hirvensalmella on opetus kahdessa toimipisteessä esiopetuksessa sekä vuosiluokilla 1-6. Tällä on luonnollinen vaikutus henkilöstökustannuksia kasvattavana tekijänä. Oppilaiden kokonaismäärän osalta opetus olisi mahdollista myös yhdessä toimipisteessä, jolloin opetusryhmien lukumäärä olisi pienempi ja ryhmäkoko säilyisi edelleen pienenä. Myös opetustuntien valtakunnallisen minimituntimäärän ylittävällä kokonaismäärällä on kustannusvaikutusta. Opetustuntien määrä ehdottomasti myös laatutekijä.

Kustannustekijöihin vaikuttavuutta voidaan määritellä seuraavasti:

- Ei vaikuttavissa: oppilaiden määrä, ympäristötekijät (taajama-aste, pinta-ala, vesistöisyys.), muut tarvetekijät.
- Osin tai hitaasti vaikuttavissa: henkilöstörakenne, ryhmäkoko.
- Vaikuttavissa: kouluverkko, ryhmäkoko, oppituntien määrä.

Edellisistä merkittävin on saavutettavissa kouluverkkoon ja henkilöstörakenteeseen liittyvillä ratkaisulla, jotka osittain liittyvät toisiinsa.

Kuntastrategia edellyttää, että suunnitelman toimenpiteiden tulee olla sellaisia, jotka mahdollistavat talouden tasapainotusta ja joilla kyetään suunnitelmallisesti hillitsemään kustannusten kasvua. Tämä määrittelee myös koulujen toiminnan suunnittelua ja toteutusta huomioiden kuitenkin strategian määrittelyn, jonka mukaan ”Kunnassa panostetaan ja kannustetaan hyvään koulutukseen ja taataan turvallinen lapsuus ja nuoruus”.

Kuntastrategiassa ei esitetä ratkaisuja kustannusten kasvun hillitsemiseen. On kuitenkin selvää, että tavoitteen saavuttaminen edellyttää muutoksia toimintaan strategiakaudella.

Samanaikaisesti arvioidaan oppilasmäärän eli palvelutarpeen laskun jatkuvan. Palveluiden sopeutus tarpeen mukaiseksi mahdollistaa samalla kuntastrategian kustannuskehitykseen määritellyt tavoitteet. Tässä suunnitelmassa ratkaisut sisältyvät lukujen 5. ja 6. tavoitetilojen määrittelyyn sekä toimenpide-ehdotuksiin.

10. Suunnitelman toteutuksen arviointi

Toimenpideohjelman tai yleisesti kaikkien suunnitelmien toteutusta tulee arvioida. Arvioinnissa tulee tarkastella suunniteltujen tavoitteiden saavuttamista, toimenpiteiden vaikuttavuutta ja resurssien käyttöä.

Tämän toimenpideohjelman arvioinnin keskeisinä osa-alueina nähdään:

- Tavoitteiden saavuttaminen: Onko suunnitelmassa asetetut osa-alueittaiset tavoitetilat saavutettu?
- Toimenpiteiden onnistuminen: Ovatko toteutetut toimenpiteet olleet tarkoituksenmukaisia tavoitetilain saavuttamisen näkökulmasta?
- Resurssien käyttö: Onko toiminta pysynyt talousarviossa ja onko kustannuskehitystä kyetty hillitsemään?
- Vaikuttavuus: Mikä on ollut toimenpideohjelman vaikutus esi- ja perusopetuksen tilaan ja kehitykseen?
- Toimintaympäristön muutokset: Onko toimintaympäristössä tapahtunut muutoksia, jotka vaativat suunnitelman päivytystä?

Arvioinnin toteutus:

- Seuranta ja raportointi: Jatkuva seuranta tehdään esimerkiksi toimintakertomusten avulla, joissa käydään läpi taloussuunnitelmassa määritettyjen tavoitteiden toteutuminen.
- Määrälliset ja laadulliset mittarit: Käytetään konkreettisia mittareita siltä osin kun niitä on mahdollista hyödyntää.
- Suunnitelmakokonaisuuden toteutumisen arviointi kaksi kertaa suunnitelmakaudella. Ensimmäinen arviointi suoritetaan vuonna 2029 ja toinen suunnitelmakauden päätyttyä vuonna 2033.
- Arvioinnista vastaa sivistyslautakunta.

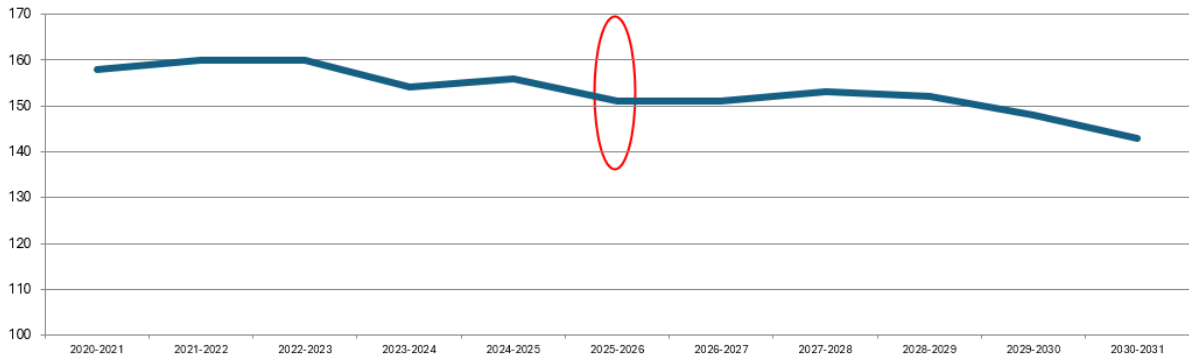
Arvioinnin tuloksia käytetään toiminnan kehittämiseen, päätöksenteon tueksi sekä toimenpideohjelman päivittämiseen tarvittaessa.

LIITE

Esi- ja perusopetuksen oppilaat 2020-2031

OPPILAAT YHTEENSÄ 2020-2031

Esi- ja perusopetus

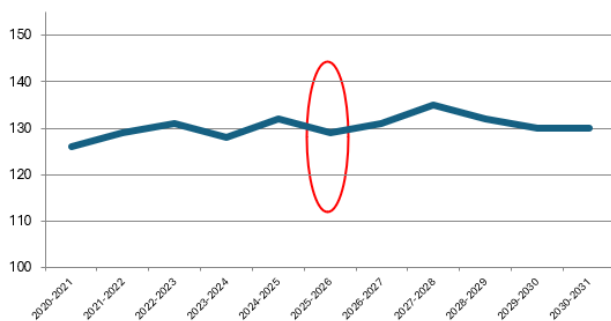
Vuonna 2020 158 oppilasta

Vuonna 2031 143 oppilasta (ennuste)

Lähde:
DVV 15.10.2025

OPPILAAT KOULUITTAIN 2020-2031

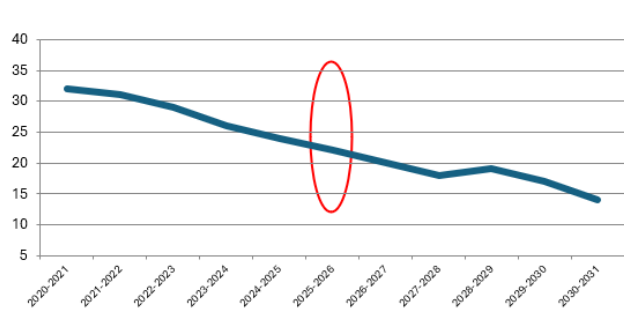
Esi- ja perusopetus

Elomaan koulu

Vuonna 2020 126 oppilasta

Vuonna 2031 128 oppilasta (ennuste)

Lahnaniemen koulu

Vuonna 2020 32 oppilasta

Vuonna 2031 14 oppilasta (ennuste)

Lähde:
DVV 15.10.2025

Vuosiluokat 7-9 2020-2038

